

School, kerk én coöperatie als succesformule voor emigratie

COÖPERATIEPROFIEL

leden	866
omzet	800 miljoen euro
medewerkers	2587
verwerkte melk	295 miljoen kg
bewerkte grond	125.000 ha
gras (winter)	80.000 ha
granen (zomer)	38.000 ha

De Braziliaanse coöperatie Castrolanda groeide in 65 jaar tijd van 5000 hectare naar 125.000 hectare. De omvangrijke landbouwcoöperatie werkt nu aan een vernieuwingsslag om jonge boeren te binden en heeft zeker toekomst volgens coöperatievoorzitter Frans Borg. ‘De Braziliaanse landbouwsector kan nog zóveel groeien door alleen maar de productie per hectare te intensiveren.’

TEKST JAAP VAN DER KNAAP

Een overzicht van de locatie met de voerfabriek van Castrolanda

De bedrijfsgrootte van de coöperatielieden varieert van een dagproductie van 40 tot 40.000 kg melk

Frans Borg:
'De jaren negentig waren lastig door een **inflatie van 80 procent** per maand en 40 procent rente'

We moeten wachten. Ondanks dat we exact op het afgesproken moment aanwezig zijn op het hoofdkantoor van de Braziliaanse landbouwcoöperatie Castrolanda, heeft voorzitter Frans Borg nog geen tijd. Om de tijd de doden bestuderen we de vitrinekast, waarin producten liggen die geproduceerd worden door de coöperatie. Zeker twintig varianten chips, producten met bonen en tientallen verpakkingen van verschillende melkproducten liggen er uitgestald. In het schap met brochures ligt een gids ter gelegenheid van een feestweek die de coöperatie recent in het dorp hield. Een Hollandse molen siert de pagina's van de gids. Dat is niet voor niets; de molen werd in 2001 gebouwd midden in het dorp Castrolanda ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de kolonie en coöperatie. De molen, die de naam De Immigrant draagt, is de trots van het dorp en staat symbool voor de grote Nederlandse invloed in de regio.

Emigratie naar ABC-kolonies gestimuleerd

De secretaresse wenkt: we worden verwacht. In een ruime presentatiezaal schudt een uiterst vriendelijke Frans Borg ons de hand. Hij maakt excuses dat zijn Nederlands niet meer perfect

is, maar hij wil ons graag in zijn moedertaal te woord staan via een presentatie. Borg is 65 jaar en emigreerde als tweejarige met zijn familie uit Groningen naar de Braziliaanse provincie Castro. 'In deze regio was niets', zo start de bedachtzaam pratende Borg zijn verhaal. 'Maar het klimaat en de structuur van de prairiegronden leken goed, waarop vijftig Nederlandse boerengezinnen besloten zich hier te vestigen en 5000 hectare prairiegrond kochten.' Kort na de oorlog was emigratie populair en het werd bovendien gestimuleerd door de Nederlandse overheid en de kerken. In Brazilië maakt Castrolanda deel uit van de zogenoemde ABC-kolonies die Nederlandse emigranten in de provincie Paraná stichtten: Arapoti, Batavo en Castrolanda. In Nederland was al besloten om een coöperatie op te richten om zo gezamenlijk de risico's te dragen. 'Ieder gezin legde tien procent van zijn eigen kapitaal in in de coöperatie. In Brazilië werd op basis daarvan het land verdeeld in groottes van 30 tot 150 hectare', legt Borg uit en hij toont foto's van de pioniersjaren. Van het gezamenlijk kapitaal werden ook een coöperatiegebouw, een kerk en een school gebouwd. Om emigratie te stimuleren stelde de Nederlandse overheid bovendien twintig jaar lang een landbouwingenieur beschikbaar. 'Hij gaf adviezen, legde

Hollandse gevelwoningen op het beursterrein van Agroleite

De molen 'De Immigrant' staat in het centrum van Castrolanda

proefvelden aan om te kijken wat wel en wat niet werkte. Boeren in Brazilië was wel wat anders dan boeren in Nederland.' Een goede samenwerking binnen een coöperatie was niet altijd vanzelfsprekend. 'Natuurlijk zijn er door de jaren heen stevige discussies gevoerd door de leden over de koers van de coöperatie.' Borg formuleert zijn antwoorden zorgvuldig, alsof hij niet te veel gevoeligheden wil oprakelen. 'Vooral de beginjaren waren lastig. Ook de jaren negentig met een inflatie van 80 procent per maand en een rentepercentage van 40 procent heeft de coöperatie veel geld gekost. Maar onze leden zagen ook dat je samen sterker staat dan alleen en dat de coöperatie zekerheid biedt. Maar het echte succes van deze kolonie is te danken aan de drie-eenheid coöperatie, school en kerk. Dat heeft ons op alle terreinen verbonden en tot op de dag van vandaag bijeengehouden.'

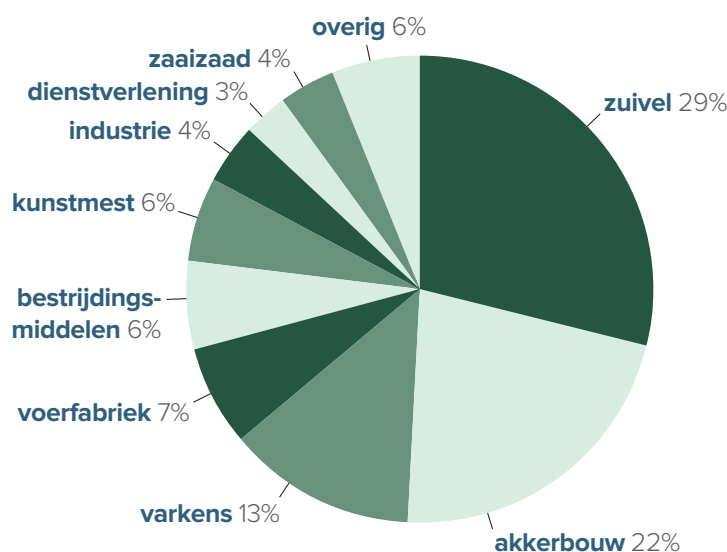
Omzet van 800 miljoen euro

De beginjaren waren zwaar. Het land moest ontgonnen worden, oogsten mislukten en dieren bezweken door tropische ziekten. Toch groeide de coöperatie gestaag door vallen en opstaan, zowel in aantal leden als in succesvolle bedrijfstakken. Na de zuivel- en voerfabriek werd geïnvesteerd in aardappelverwerking en

een chipsfabriek en er kwam een afdeling voor de verwerking van bonen. Ook kwam er een zeugenbedrijf met 5500 zeugen, werd er geïnvesteerd in vleesverwerking, een schapentak en recent werd er zelfs een lokale bierbrouwerij overgenomen. De cijfers zijn indrukwekkend: 65 jaar na de start verwerken 2587 medewerkers op 23 filialen de landbouw- en dierlijke producten. Samen met de 866 leden zorgden ze in 2016 voor een omzet van 2,8 miljard real (800 miljoen euro).

In totaal wordt er 125.000 hectare grond bewerkt binnen de coöperatie. In de zomer zijn dat hoofdzakelijk gewassen als soja, mais en bonen, en in de winter hetzelfde areaal, maar dan onder meer 38.000 hectare wintergranen (gerst, tarwe, haver) en 80.000 hectare gras. Het klimaat maakt twee teelten per jaar mogelijk en zorgt daardoor voor hoge opbrengsten per hectare. Borg heeft de cijfers paraat en geeft aan dat hij coöperatievoorzitter is, maar niet de dagelijkse leiding heeft over de hele coöperatie. 'Mijn taak is de organisatie in stand houden. Ik investeer in het onderhouden van contacten tussen bedrijven, boeren en bestuurders. Samen met de leden bepalen we wel de koers, de regels van het lidmaatschap. Voor de dagelijkse werkzaamheden op al onze fabrieken zijn managers en directeuren aangesteld.'

Figuur 1 – Omzet per bedrijfstak van Castrolanda in procenten

Coöperatie verwerft boeren

Van de 866 leden van de coöperatie, waarvan momenteel nog een kwart uit Nederlanders bestaat, wordt elk jaar de waarde van 1 procent van de omzet achtergehouden in de coöperatie. Dat geld wordt gebruikt om noodzakelijke investeringen te doen. 'Het voordeel van de coöperatie is dat wij veel beter en goedkoper kunnen aankopen en duurder kunnen verkopen, omdat we met massa's en grote aantallen werken.'

Een coöperatie heeft ook een keerzijde volgens Borg. 'De coöperatie maakt boeren verwend. We nemen hen veel werk uit handen, ze hoeven de markt niet tot in detail te volgen. Topondernemers voelen zich daarom niet altijd bij ons thuis. Vroeger was de coöperatie noodzakelijk, omdat je als boer anders aan de handel was overgeleverd. Tegenwoordig kunnen vooruitstrevende en grote boeren ook zonder ons prima zaken doen.'

Daarom moet een coöperatie volgens Borg met de tijd meegaan en moderniseren. Borg, die samen met zijn zoons 850 hectare akkerbouw heeft, is al sinds 1996 voorzitter, maar een opvolger voor deze functie heeft zich nog niet aangediend. 'We zitten in een overgangsfase, maar als ik eerlijk ben, zitten we dat al twin-

Rabobank: kwestie van tijd voordat Brazilië netto-exporteur van zuivel is

'Transport, dat is de uitdaging voor Brazilië. Maar daarbuiten zijn de kansen voor de melkveehouderijsector eindeloos.' Andres Padilla, melkveehouderij-analist bij Rabobank Brazilië, weet het zeker: het is een kwestie van tijd voordat Brazilië van netto-importeur van zuivel zich heeft ontwikkeld tot netto-exporteur van zuivelproducten. In 2016 produceerde Brazilië 30 miljard kg melk, 4 procent minder dan in 2015. Daarnaast werd er 1,8 miljard aan melkpoeder geïmporteerd en ging er juist 0,4 miljard kg aan zuivelproducten de grens over. 'Tot 2014 groeide de binnenlandse productie

vijftien jaar lang onafgebroken. De economische crisis in Brazilië zorgde voor een terugloop van de melkproductie, maar voor 2017 is weer een groei voorzien van 2 procent', zo becijfert Padilla. De melkprijzen zijn goed en lagen het laatste kwartaal van vorig jaar tussen de 38 en 45 eurocent per kg melk. 'Met een kostprijs van 30 tot 35 cent is er echt wel goed geld verdiend in de melkveehouderij.' Padilla ziet veel kansen voor Paraná, een provincie die zes keer zo groot is als Nederland. 'Paraná heeft een goed klimaat, vruchtbare grond en de consument zit met de wereldstad

São Paulo op korte afstand, waardoor het vervoer van beperkt houdbare zuivelproducten goed mogelijk is.'

In andere regio's geldt volgens de analist dat er weliswaar goedkoop voer is te telen, maar zorgt het dure transport – in Brazilië is er geen treinverkeer of boottransport en gaat alle vervoer over de weg – ervoor dat de kostprijs oploopt. 'We merken dat de boeren melkvee een sector vinden met risico's door grote schommelingen in voer- en melkprijzen. Maar wij verwachten dat de echte ondernemers zullen doorzetten en de kansen zien.'

tig jaar. Niet alle leden vinden veranderingen fijn, maar we zullen wel bij moet blijven, omdat de jonge boeren anders afhaken.' De coöperatie telt 310 leden die koeien melken. De grootste melkveehouder levert 40.000 kg melk per dag, de kleinste 40. 'Vijfentwintig procent van de veehouders levert 80 procent van de melk', aldus Borg.

In totaal verwerkten de zuivelfabrieken van de coöperatie vorig jaar 295 miljoen kg melk. De melkprijs die de coöperatie uitbetaalt, is gebaseerd op de nationale melkprijs en wordt aangevuld met 6 tot 8 procent premies voor onder meer kwaliteit en volume. Aan het eind van het jaar volgt er nog een nabetaling, die afhankelijk is van de prestaties van de melkfabriek.

De coöperatie richtte in de beginjaren samen met de naburige coöperatie Carambei een melkfabriek op, met het merk Batavo, maar verkocht dat eind jaren negentig aan het internationale Parmalat, tegenwoordig onderdeel van Lactalis. 'We investeren nog altijd in eigen merken, bijvoorbeeld bij de chips, maar we

hebben gemerkt dat je, als je een sterk eigen merk opbouwt, ook partners voor de afname van je producten verliest. We zijn goed in productie en industrie, maar onze partners zijn sterker met hun merkenbeleid naar de markt.' Borg vermeldt tussen alle cijfers door nog even trots de jaarlijkse beurs en veekeuring Agroleite, waar in vijf dagen tijd ruim 50.000 bezoekers komen. Ook daar is de Nederlandse invloed zichtbaar: nagebouwde grachtenpanden sieren het beursterrein.

Imago Braziliaanse landbouw

Borg heeft eigenlijk maar een uur tijd, maar vindt het zichtbaar prettig om het succes van de coöperatie toe te lichten en neemt de tijd. De enige keer dat hij geprikkeld reageert, is als het over het internationale imago van de Braziliaanse landbouw gaat. 'Het beeld dat de wereld heeft van Braziliaanse boeren die regengewouden vernietigen om de productie van landbouwproducten op te voeren, is echt onzin. De landbouwproductie in Brazilië kan nog zoveel omhoog zonder dat er ook maar één hectare tropisch regenwoud extra hoeft te worden omgehakt.'

Borg priemt met de vinger op tafel. 'De provincie Paraná beslaat qua oppervlakte 2 procent van Brazilië, maar is verantwoordelijk voor 23 procent van de agrobusiness. In heel Brazilië wordt slechts 8 procent van de grond gebruikt voor landbouw. De landbouw hier kan nog flink groeien door alleen maar de productie per hectare te intensiveren.' Hij noemt het voorbeeld van de oprukkende sojateelt in de eigen regio. 'In tien jaar tijd is de productie verdubbeld naar 316.000 ton per jaar. Niet alleen omdat het een winstgevend teelt is, maar ook omdat onze gronden hier op 1000 meter hoogte heel geschikt voor zijn. Daarvoor moesten andere gewassen wijken, maar beslist geen hoogwaardige natuur. Ook hier gelden steeds strengere regels voor het in cultuur brengen van landbouwgronden of bemesting.'

Bij de afsluitende fotosessie voor de voerfabriek wijst Borg nog op de bedrijvigheid op het terrein. 'We hebben 250 man actief in voorlichting in onderzoek. Zo hebben we de zogenoemde teelttechniek "plantio direto" hier uitgevonden. Door het volgende gewas in de oude graanstoppel te zaaien zonder te ploegen voorkom je erosie. Als je als coöperatie succesvol wilt blijven, moet je continu investeren in nieuwe ontwikkelingen en technieken en de leden daarin meenemen. Zo houd je de leden betrokken. Had ik dat al gezegd?' We schudden van nee, maar beloven het plechtig als hij besluit: 'Schrijven jullie dat nog op?'

'Plantio direto'

In Castrolande lukt het om meerdere gewassen per jaar per perceel te telen. Om erosie op de heuvels te voorkomen en de vruchtbare grond boven in de bodem te houden wordt de zogenoemde teelttechniek 'plantio direto' toegepast. Dat betekent dat gewassen gezaaid worden in de oude graanstoppel zonder dat er geploegd wordt. Dat scheelt werk en houdt de bodem vruchtbaar.

